

Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları: 1110

Manevi Eğitim
Metodu Olarak Halvet

Doç. Dr. Mahmud Esad ERKAYA

Yayın Koordinatörü

Murat AYDEMİR

Editör

Doç. Dr. Güldane GÜNDÜZÖZ

Tashih

Dilek DOĞAN

Kapak Tasarım

Sevgi EĞRİBAŞ

İç Tasarım

Erkan USLU

ISBN: 978-625-428-096-2

1. Baskı, Ekim 2022, Ankara, 1.000 Adet

© Bütün Yayın Hakları Türkiye Diyanet Vakfı'na aittir.
Bu eser Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık
Ticaret İşletmesi Yönetim Kurulu'nun 14.07.2022
tarih ve 170 sayılı kararıyla uygun görülmüştür.

Bu eserin ilmi / edebi redaksyonu İLKSAY Kurulu
marifetiyle yapılmıştır.

Yayıncı Sertifika No: 48058

Ostim OSB Mh. 1256 Cd. No:11
Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 354 91 31 (pbx)

Faks: 0312 354 91 32

e-posta: bilgi@tdv.com.tr

MANEVİ EĞİTİM METODU OLARAK

HALVET

Doç. Dr. Mahmud Esad ERKAYA

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	VII
ÖN SÖZ.....	IX
GİRİŞ.....	1
A. Tasavvufta Manevi Eğitim.....	3
B. Kaynakların Değerlendirilmesi.....	7
C. Kavramsal Çerçeve	16
1. Halvet ve Uzlet	16
2. Kırk Günlük Halvet: Çile ve Erbaîn	22
3. Halvetle İlişkili Diğer Kavramlar.....	28

BİRİNCİ BÖLÜM

HALVETİN KAYNAĞI VE İLK ÖRNEKLERİ

A. Peygamberler Tarihinde Halvet.....	35
1. Hz. İbrâhim ve Halvet.....	35
2. Hz. Dâvûd'un Kırk Günlük Secdesi	40
3. Hz. Mûsâ'nın Sinâda Geçirdiği Kırk Gün	42
4. Hz. Muhammed (s.a.s.) ve Halvet	44
B. Sahâbe Hayatından Uzlet Örnekleri.....	52
1. Cemel ve Sıffin'de Tarafsız Kalarak Uzlete Çekilen Sahâbiler.....	53
2. Uzlete Çekilen Diğer Bazı Sahâbiler	64
C. Tâbiîn Döneminden Uzlet Örnekleri.....	69
1. Zühd Gayesiyle Uzlete Çekilenler	70
2. Siyasi Çekişme ve Kargaşa Ortamından Uzaklaşanlar	75
D. Tasavvufi Geleneğe Uzlet Tecrübesinin İlk Örnekleri	78
1. Zühd Gayesiyle Uzlete Çekilenler	79
2. Riyâzet ve Mücâhede Gayesiyle Uzlete Çekilenler.....	93
3. İnsanların Ahlâkının Bozulduğunu Dile Getirerek Uzleti Tercih Edenler	107

İKİNCİ BÖLÜM

TARİKATLARDA HALVET UYGULAMALARI

A. Kâdiriyye	122
1. Abdülkâdir-i Geylânî ve Halvet.....	122
2. Kâdiriyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı.....	132
B. Yeseviyye	140
1. Ahmed Yesevî ve Halvet	141
2. Yeseviyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı	146
C. Rifâiyye	150
1. Ahmed er-Rifâî ve Halvet	151
2. Rifâiyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı.....	152
D. Kübreviyye.....	157
1. Necmeddîn-i Kübra ve Halvet	157
2. Kübreviyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı	163
E. Sühreverdiyye	168
1. Sühreverdiyye ve Halvet	169
2. Sühreverdiyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı.....	172
F. Ekberiyye	177
1. İbnü'l-Arabî ve Halvet	178
2. Ekberiyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı	182
G. Mevleviyye.....	184
1. Mevlânâ ve Halvet	184
2. Mevleviyye'nin Çile Usulü ve Âdâbı	189
H. Nakşibendiyye	193
1. Halvete Karşı Genel Tutum.....	193
2. Gümüşhaneli Dergâhı ve Halvet	198
3. Gümüşhaneli Dergâhı'nın Halvet Usulü ve Âdâbı	206
İ. HALVETİYYE	229
1. Ömer el-Halvetî ve Halvet.....	229
2. Halvetiyye'de Bazı Halvet Uygulamaları.....	230
3. Halvetiyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı	238
J) BAYRAMİYYE	255
1. Hacı Bayrâm-ı Veli ve Halvet.....	255
2. Bayramî Melâmiyye'nin Halvete Yaklaşımı.....	265
3. Celvetiyye'de Halvet.....	266
4. Bayramiyye'nin Halvet Usulü ve Âdâbı	268
GENEL DEĞERLENDİRME	283
SONUÇ.....	305
KAYNAKLAR.....	309

KISALTMALAR

■

b.	:	bin, İbn
bk.	:	Bakınız
çev.	:	Çeviren
der.	:	Derleyen
DİB	:	Diyanet İşleri Başkanlığı
dip.	:	Dipnot
ed.	:	Editör
haz.	:	Hazırlayan
İFAV	:	Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları
krş.	:	Karşılaştırınız
nşr.	:	Neşreden
ö.	:	Ölüm
r.a.	:	Radıyallahu anh
s.	:	Sayfa
s.a.s.	:	Sallallâhu aleyhi ve sellem
ts.	:	Tarih yok
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	:	Tahkik eden
v.dğr.	:	ve diğerleri
vr.	:	Varak
Yay.	:	Yayınları
y.y.	:	Yayınevi yok

ÖN SÖZ

■

İnsan, madde ve mana yönü bulunan bir varlıktır. Nasıl ki insanın maddi kişiliği eğitim sürecine tabi tutulup terbiye ediliyorsa, manevi yönü de birtakım özel eğitim yöntemleri ile geliştirilmesi gereken bir alandır. Günümüzde pek çok kimsenin tatmin olmadığı modernitenin materyalist, pozitivist ve rasyonalist yapısı, postmodern insanı mana arayışına sevk etmiştir. Bu bağlamda maddi düzlemde cevabı bulunamayan manevi ve fikri soruların, büyük oranda tasavvufi kültür içerisinde cevaplandırılabilmesi, insanları tasavvufa yöneltmektedir. Zira tasavvufun günümüz insanına verebileceği çok şey bulunmaktadır. Tasavvuf, her şeyden önce manevi arınmayı tesis eden bir ilimdir. Kurmuş olduğu manevi eğitim metodolojisi ile güzel ahlâklı bireylerden oluşan toplum tesis etme potansiyelini haiz olan tasavvuf, aynı zamanda modern dünyada insanın ruhi sıkıntılarına çözüm bulabilecek en önemli disiplindir. Bu bakımdan tasavvufta uygulanan metotların incelenip günümüze tatbik edilmesi, insanlığın içerisinde bulunduğu sorunları aşabilmesi açısından önem arz etmektedir.

Tasavvufta insanın manevi eğitimi konusunda farklı metotlar uygulanmıştır. Bu metotlardan biri de halvettir. Halvet, asıl itibarıyla kulun, Rabbi ile yalnız kalmasıdır. Bunun temini için tarikatlarda geçici sürelerle toplumdaki uzaklaşmak bir metot hâline gelmiştir. Belirli kurallar çerçevesinde çilehâneye çekilen sâlik, burada her türlü kötü alışkanlığını terk ederek Allah'ın rızasına uygun vasıflarla donanmış olarak halvetini tamamlama imkânı bulmaktadır. Bu bağlamda halvet, dünyanın tüm telaşı ve koşuşturmalarından sıyrılarak insanın kendisine vakit ayırabileceği uygun bir ortam sağlamaktadır. Ayrıca insanın yaratılış gayesini ve amellerini muhasebe etmesi için bir fırsat, insanlardan muvakkaten de olsa uzaklaşarak kişinin Rabbi ile baş başa kalması ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ifadesiyle büyük cihad olan nefis terbiyesi için de bir vesile olarak görülmektedir.

Tasavvuf tarihi boyunca bazı istisnaları olsa da hemen tüm tasavvuf ekolleri halveti bir manevi eğitim metodu olarak uygulamıştır. Zira sûfilere göre, insanın diğer insanlara faydalı olabilmesi, ancak kendi nefisini terbiye edip olgunlaşması ile mümkün olur. Bunun için kişiyi yanlış yollara sevk edecek unsurların ortadan kaldırılması gerekmektedir. Bu bağlamda sûfiler, dünyanın tüm çekiciliğini bertaraf ederek, nefis terbiyesi için uygun ortamı sağlayacak önemli bir uygulama olduğu bilinciyle halvete yönelmişlerdir. Zamanla şekillenen usul ve âdâbı ile halvet, kâmil insan yetiştirmek için yoğunlaştırılmış bir seyrüsülük programına dönüşmüştür.

Bu kitap, peygamberler tarihinden itibaren kısmen günümüze kadar, tasavvufta uzlet ve halvet uygulamalarının ne şekilde tezahür ettiğini ve tarikatlarda ayrıntılarında çeşitlilik görülen halvet usul ve âdâbını tahlil etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışmada, halvetin meşruiyeti ve halvet karşıtı söylemler gibi teorik tartışmalardan ziyade, İslâm tarihi boyunca halvet metodunun nasıl uygulandığı meselesi özelinde onun pratik yönü üzerine durulmuştur. Halvetin uygulandığı tarikatlar incelenirken de daha çok Anadolu'da etkinlik göstererek buradaki tasavvufi yaşantıya etki etmiş tarikatlar ve kolları üzerinde yoğunlaşmıştır. Elbette ki tasavvuf tarihi boyunca uygulanan halvet metotları eserde bahsedilenlerden ibaret değildir. Ne var ki çalışmanın hacmi ve sınırları itibarıyla özellikle günümüzde isimleri öne çıkan tarikatlardaki halvet uygulamalarının üzerinde durulması tercih edilmiştir. Eserin giriş bölümünde genel olarak tasavvufta manevi eğitim, halvet ile ilişkili kavramlar ve halvet literatüründen bahsedilmiştir. Daha sonra birinci bölümde, tasavvuf kaynaklarında iktibas edildiği çerçevede peygamberler tarihindeki halvet örnekleri ile sahâbe ve tâbiîn dönemlerinden Gazzâlî'ye kadar olan süreçte uzlete çekilen zâhid ve sûfilerden bahsedilmiştir. İkinci bölümde ise Anadolu'da etkisi bariz bir şekilde görülen tarikatlardaki halvet uygulamaları, halvet usulü ve âdâbı üzerinde durulmuştur.

Manevi Eğitim Metodu Olarak Halvet isimli bu çalışmada, kaynak temini hususundaki katkılarından dolayı kıymetli hocam Prof. Dr. Hayri Kaplan'a, çalışmayı okuyup değerli kanaatlerini benimle paylaşan Prof. Dr. Halil İbrahim Şimşek, Prof. Dr. Vahit Göktaş ve babam Dr. Metin Erkaya'ya, çalışmanın olgunlaşmasına katkı sağlayan Doç. Dr. Salih Aydemir'e ve Dr. Öğr. Üyesi Abdullah Taha Orhan'a ve desteğinden dolayı eşim Ayşe Hümeysra Erkaya'ya teşekkürlerimi sunuyorum.

Mahmud Esad Erkaya
Ankara 2022